

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет музичного мистецтва і хореографії
Кафедра академічного та естрадного вокалу

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

рішенням Вченої ради
Факультету музичного мистецтва
і хореографії
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

«27» листопада 2025 р., протокол № 12

Голова Вченої ради

Ганна КОНДРАТЕНКО

ПРОГРАМА

АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

для здобувачів

Освітньої програми 025.00.02 «Сольний спів»

Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 025 «Музичне мистецтво»

Освітній рівень: другий (магістерський)

Київ – 2025

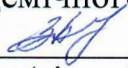
Програма атестаційного екзамену для здобувачів спеціальності 025 «Музичне мистецтво», другого (магістерського) освітнього рівня, освітньо-професійної програми 025.00.02 «Сольний спів»

Розробники:

Мережко Юлія Валеріївна, доцент кафедри академічного та естрадного вокалу, кандидат педагогічних наук, доцент; Чернета Тетяна Олександрівна, кандидат мистецтвознавства.

Програма атестаційного екзамену схвалена на засіданні кафедри академічного та естрадного вокалу Факультету музичного мистецтва і хореографії

Протокол від 14.10.2025 р. № 9

Завідувач кафедри академічного та естрадного вокалу Олена ЗАВЕРУХА
(підпис)

Гарант освітньої програми «Сольний спів» Юлія МЕРЕЖКО
(підпис)

Програму атестаційного екзамену затверджено на Засіданні Вченої ради Факультету музичного мистецтва і хореографії

Протокол від 21.10.2025 р. № 12

Учений секретар
Вченої ради Факультету музичного мистецтва і хореографії Тетяна СУХОМЛІНОВА
(підпис)

Пояснювальна записка

Програма атестаційного екзамену є нормативним документом Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, який розроблено відповідно до навчального плану спеціальності 025 «Музичне мистецтво», освітньо-професійної програми 025.00.02 «Сольний спів» денної форми навчання.

Програма містить пояснювальну записку, зміст та перелік тем із навчальних дисциплін «Вокальна педагогіка та психологія у вищій школі», «Методика викладання сольного співу у вищій школі» та критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на завершальному етапі навчання.

Мета атестаційного екзамену – перевірка рівня науково-методичних знань з дисциплін «Вокальна педагогіка та психологія вищої школи», «Методика викладання сольного співу у вищій школі», набутих у процесі навчання; сформованості загальних і фахових (базових та спеціальних) компетентностей магістрів музичного мистецтва та їх готовності до майбутньої вокально-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

Завдання атестаційного екзамену – виявити у студентів:

- рівень сформованості системи науково-методичних знань та практичних умінь в галузі вокальної педагогіки та психології;
- рівень засвоєння теоретичних знань з методики викладання сольного співу у вищій школі і вміння їх застосувати у вирішенні педагогічних завдань;
- рівень володіння студентами методикою викладання сольного співу;
- здатність та готовність щодо оволодіння майбутніми викладачами методами і технологіями викладання сольного співу у ЗВО;
- розуміння теоретичних основ розвитку співацького голосу, професійних вимог до діяльності викладача у вищій школі; методичних засад організації та проведення навчальних занять у класі сольного співу; орієнтування в науково-методичній літературі та навчально-педагогічному вокальному репертуарі, володіння методикою його вивчення.

Атестаційний екзамен складається з тестових теоретичних запитань з вокальної педагогіки та психології у вищій школі (30 тестів, які оцінюються в 2 бали), методики викладання сольного співу у вищій школі (40 тестів, які оцінюються в 1 бал), розміщених в ЕНК на платформі Moodle.

Успішність студентів на екзамені оцінюється за рейтинговими показниками (А – 90-100; В – 82-89; С – 75-81; D – 69-74, E – 60-68, FX – 0- 59) з урахуванням суми балів за кожен частину тестових завдань. Тестові завдання оцінюються в 100 балів (максимально).

До програми атестаційного екзамену додається комплект тестів з навчальних дисциплін «Вокальна педагогіка та психологія у вищій школі», «Методика викладання сольного співу у вищій школі», укладених на компетентнісних засадах.

Протягом складання атестаційного екзамену у студентів мають бути виявлені сформовані наступні компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні і проблеми задачі у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та або здійснення інновацій в теорії, історії музики, у педагогіці, виконавстві та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК-2 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-4 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-5 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-6 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-9 Здатність працювати автономно.

Фахові компетентності:

СК-1 Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.

СК-2 Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.

СК-5 Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.

СК-6 Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Програмні результати навчання:

РН-4 Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

РН-7 Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

РН-8 Здійснювати викладання вокалу з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО СТУДЕНТА

1. Продемонструвати знання теоретичного матеріалу з навчальних дисциплін.
2. Продемонструвати володіння методикою викладання вокалу у вищій школі (знати методи формування вокально-виконавських навичок в процесі роботи над вокальними вправами та музичними творами; методи репетиційної роботи та сценічної діяльності артиста-вокаліста).

У випадку дистанційної форми навчання проведення атестаційного екзамену зі студентами буде проходити на платформі Moodle з використанням ресурсу Google Meet.

Критерії оцінювання:

- 30 тестів, які оцінюються в 2 бали (з дисципліни «Вокальна педагогіка та психологія вищої школи») та 40 тестів, які оцінюються в 1 бал (з дисципліни «Методика викладання сольного співу у вищій школі»)
- максимальна кількість балів — 100;
- мінімальна кількість балів для позитивного результату — 60.

Шкала переведення балів

- 90–100 балів — «відмінно» А (високий рівень знань)
- 82–89 балів — «дуже добре» В (достатньо високий рівень знань)
- 75–81 балів — «добре» С (добрий рівень знань)
- 69–74 бали — «задовільно» D (посередній рівень знань)
- 60–74 бали — «задовільно» E (мінімально допустимий рівень знань)
- менше 60 балів — «незадовільно» (недостатній рівень знань)

ВОКАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Зміст програми

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ЗМІСТ ВОКАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Основні принципи вокальної педагогіки вищої школи

Вокальна педагогіка як галузь знань. Значення вокального режиму та особливостей нервової діяльності здобувача вищої освіти. Визначення типу співацького голосу.

Методологія навчання сольного співу

Вокальна методологія, як узагальнення досвіду провідних національних вокальних шкіл. Основні методи роботи над інтонацією та формуванням вокального слуху. Фонетичний метод. Методи показу і наслідування та пояснення. Метод уявного проспівування. Метод порівняльного аналізу.

Виховний зміст вокальної педагогіки

Історико-теоретичні і навчально-дидактичні (виховні) основи музичної педагогіки, як чинник формування необхідного обсягу знань і навичок у майбутніх фахівців сольного співу. Створення такої моделі вокально-педагогічних технологій, практичне застосування якої слугувало б матрицею для розвитку голосу та гармонійного виховання студентів не лише на заняттях із фаху, а й у вивченні основ вокальної методики.

Самоосвіта професійного співака – безперервний процес, основа його професіоналізму.

Розвиток вокальних навичок та формування вокального слуху

Професійні вокальні навички. Зняття м'язових затисків. Робота над диханням у співі. Способи вироблення вокального резонування. Розвиток вокального слуху студентів. Основні методи роботи над інтонацією та формуванням вокального слуху. Усунення дефектів звучання співацького голосу. Робота над видами голосоведення. Підбір вправ, вокалізів та художнього репертуару. Підготовка до виступів на сцені. Академічні концерти й прилюдні виступи. Професійна готовність до публічних виступів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПСИХОЛОГІЯ ВОКАЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ

Психологічні основи вокально-педагогічного процесу у вищій школі

Комплекс психологічних і психофізіологічних якостей вокаліста. Основні співацькі знання, уміння і навички співака – базовий механізм його професійної виконавської діяльності. Виконавська стабільність як результат послідовної практичної і психологічної підготовки. Психологічна готовність до публічного виступу.

Психологічні особливості вокального виконавства

Вокальна діяльність як мотиваційний процес. Психологічне поняття «мотивація» як емоційно-мотиваційна сфера професійної діяльності вокалістів, зорієнтованої на творчі досягнення. Психологічна готовність до вокально-виконавської діяльності.

Сценічна поведінка співака за психотипами темпераменту особистості. Необхідні для сценічної діяльності уроджені та набуті якості характеру вокаліста. Емоційно-афективна поведінка співака під час публічного виступу.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник / Л.В. Артемова. К. : Кондор, 2008. 272 с. (бібліотека інституту)
2. Євстігнєєва Н. І. Музичне мистецтво як засіб саморегуляції людини: історичний, філософський, музично-теоретичний аспект / Тексти лекцій. Полтава: ПДПУ, 2004 р. 30 с.
3. Євстігнєєва Н. І. Огляд естетико-психологічних теорій впливу музичного мистецтва на особистість // Вісник Полтавського державного

- педагогічного університету імені В.Г. Короленка: Зб. наук. праць. Вип. 2. Полтава: ПДПУ, 2000. С. 22 - 32. Серія «Педагогічні науки».
4. Євстігнєєва Н. І. Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів. 13.00.04 теорія та методика професійної освіти /Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Вінниця, 2005 р. 246 с.
5. Євстігнєєва Н. І. Поліфункціональність музичного мистецтва як детермінанта різнорівневого впливу на особистість // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 89. Чернівці: Рута, 2000. С. 20 - 27. Серія «Педагогіка та психологія»
6. Євстігнєєва Н. І. Проведення музикотерапевтичних вправ з учнями початкових класів / Методичні рекомендації. Полтава: ПДПУ, 2000. 20 с.
7. Євстігнєєва Н. І. Психорегулюючий потенціал музичного мистецтва // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Вип. 1 (15). Полтава, 2001. С. 152 - 158. Серія «Педагогічні науки».
8. Костюк А. Г. Музичне сприйняття як предмет комплексного дослідження :[зб. ст./ Костюк А.Г.]. - К.: Муз. Україна, 1980. 126 с.
9. Кудіна В. В. Педагогіка вищої школи [2-ге вид., допов. і переробл.] / В. В. Кудіна, М. І. Соловей, Є. С. Спіцин. К.: Ленвіт, 2007. 194 с.
10. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навчальний посібник [Електроний ресурс]. К.: КНУКіМ, 2006. 188 с. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk770972.pdf>
11. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд. К. : Знання, 2005. 399 с.
12. Педагогіка і психологія вищої школи : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Державна податкова адміністрація України, Національна академія держ. податкової служби України ; уклад. Л. М. Петренко. Ірпінь : [б.в.], 2007. 78 с.
13. Педагогічний репертуар вокаліста. К. : Мистецтво. 1966, 1968. Вип. 1, Вип. 2. Режим доступу: кафедральний репозиторій.
14. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу: навчально-методичний посібник для студентів мистецького факультету (Спеціальності «Музична педагогіка і виховання») / Т.М. Пляченко. Кіровоград: КДПУ, 2005. 80 с. [Електроні ресурси]: Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7307>
15. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу: програма навчального курсу для студентів мистецького факультету (Спеціальність «Музична педагогіка і виховання» ОКР «спеціальність») / Т.М. Пляченко. Кіровоград: РВВКДПУ ім. В. Винниченка, 2006. 30 с. [Електроні ресурси]:Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7307>
16. Пляченко Т. М. Постановка голосу: навчальна програма для студентів мистецького факультету педагогічного університету / Т.М. Пляченко. Кіровоград: РВВКДПУ ім. В. Винниченка, 2006. 28 с. [Електроні ресурси]: Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7307>

17. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу / Ю.Є.Юцевич. Київ, 1998. 160 с. [Електронні ресурси]: Режим доступу: www.irbis-pbuv.gov.ua бібліотека Інституту мистецтв (1 збірник).

Додаткова література

1. Вартанян І. А. Звук Слух Мозок / І.А. Вартанян. Л., 1981. 176 с.
2. Головінський І. З. Педагогічна психологія: Навч. посібник. К.: Аконті, 2003. 288 с.
3. Євстігнєєва Н. І. Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів. 13.00.04 теорія та методика професійної освіти /Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Вінниця, 2005 р. 246 с. 11 14. Євстігнєєва Н. І. Поліфункціональність музичного мистецтва як детермінанта різнорівневого впливу на особистість // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 89. Чернівці: Рута, 2000. С. 20 - 27. Серія «Педагогіка та психологія».
4. Єгоричева М. І. Вправи для розвитку вокальної техніки / М.І Єгоричева. К. : Музична Україна, 1980. 117 с.
5. Ємельянов В. В. Фонопедичні вправи: методична розробка / В. В. Ємельянов. Кропивницький, 1988. 29 с.
6. Жербіна Л. М. Виховання професійної орієнтації в процесі індивідуальних занять з постановки голосу / Л. М. Жербіна, Г. С. Шоліна // Дослідження проблем професійної підготовки вчителя музики. Київ, 1981. С.25.
7. Закон України «Про вищу освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 30.11.2015).
8. Люш Д. Розвиток і збереження співацького голосу. К., 1988.144 с.
9. Мащенко Н. І. Основи педагогіки і психології вищої школи: Курс лекцій. - 2-е вид., доп. й перероб. Кременчук, 2006. 272 с.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЛЬНОГО СПІВУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Зміст програми

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВОКАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Історичні та науково-методичні засади вокальної педагогіки та методики вокального навчання

Поняття про процес утворення звуку. Італійська, французька та німецька вокальна школа. Зародження академічного стилю співу. Становлення та розвиток національної вокальної школи. Принципи вокальної педагогіки та особливості індивідуального підходу в опануванні вокальним мистецтвом.

Принципи, умови навчання студентів сольному співу у вищій школі

Принципи підбору навчально-художнього репертуару для різних типів голосів. Сучасні умови вокального навчання студентів у закладах вищої освіти мистецького спрямування.

Методи навчання сольного співу у вищій школі

Методи емоційних станів і вольових наказів у практиці вокального навчання. Метод слухових впливів та методу особистого показу викладачем на практиці.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ФАХОВІ ВИМОГИ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ

Вимоги до викладача вокалу (фахові компетенції, функції). Специфіка, зміст і структура діяльності викладача вокалу. Педагогічний репертуар викладача вокалу

Сучасні вимоги до професійної підготовки викладача вокалу. Специфіка фахової діяльності педагога-вокаліста. Практичні поради педагогам-початківцям. Специфіка фахової діяльності викладача сольного співу (вокалу, постановки голосу). Організація навчання у класі сольного співу. Основні принципи добору навчально-педагогічного репертуару. Структура навчально-вокального репертуару. Навчально-художній репертуар для різних типів голосів.

Вокально-мовленнєві знання та навички вокаліста

Акустичні засади мовленнєвого та співацького процесу. Акустичні критерії співацького голосу. Систематизація й узагальнення вокально-мовленнєвих знань, умінь й навичок, формування на їх основі інтересів, переконань, світогляду.

Методичні основи вокально-технічного розвитку голосу дорослої людини.

Манери співу

Характеристика стилів співу: кантиленного, декламаційного та колоратурного. Основні манери співу: академічна, естрадна, народна, їх особливості. Принципи підбору навчально-художнього репертуару для різних типів голосів.

Методика роботи над вокалізами на заняттях з вокалу із студентами

Аналіз прикладів вокалізів із збірок Ф. Абта, І. Вілінської, О.Вороніна, М. Завалішиної, Г. Зейдлера, Д. Конконе, Г. Панофки, Н. Татарінової або інших авторів. Значення вокалізів у вокальному навчанні студентів закладів вищої освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ПИТАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Наукові засади вокальної та мовленнєвої методики. Розвиток вокальних навичок та формування вокального слуху

Теорії звукоутворення (міоеластична, нейрохронаксична, резонансна). Голосовий апарат як акустична система. Психофізіологічні знання про роботу органів звукоутворення. Поняття «постановка голосу» – «вокальна техніка» та «вокальна механіка». Формантні характеристики мовлення і співу видатних співаків як критерій ефективності процесу фонації. Вокально-дихальні та вокально-мовленнєві вправи. Принципи вокальної педагогіки та особливості індивідуального підходу в опануванні вокальним мистецтвом. Основні вокальні навички: співацьке дихання, звукоутворення, артикуляція та інтонація. Основні методи роботи над інтонацією та формуванням вокального слуху.

Деякі причини дисфоній. Поняття «фоніатрія», «фонопедія». Основні принципи гігієни та охорони голосу

Фактори, які впливають на функціональні порушення голосу співака. Класифікація функціональних дисфоній: гіпотонусна, гіпертонусна, спастична, психогенна афонія, фонастенія. Органічні порушення у гортані, «природа» їх виникнення. Хвороби, що виникають внаслідок вірусних та бактеріальних інфекцій. Питання етики та деонтології у фоніатричній та педагогічній практиці. Гігієнічні правила та гігієнічні заходи, які впливають на охорону і розвиток вокального голосу в процесі занять сольним співом. Добір репертуару як засіб збереження дитячого голосу.

Методичні рекомендації по роботі зі студентами-початківцями. Методичні прийоми та методи роботи з організації вокального навчання у класі сольного співу. Організація самостійної роботи студентів; види та форми проведення

занять (традиційні та за новітніми технологіями); роль комунікативного спілкування при підготовці майбутніх фахівців; психологічні проблеми викладача в сучасних умовах та роль його особистості у навчально-виховному процесі; педагогічний такт та техніка педагогічного спілкування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4 ЖАНРИ ТА ВИКОНАВСЬКІ СТИЛІ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ

Вивчення джазу на заняттях співу в дитячій музичній школі. Рок-вокал та соул вокал: особливості виконання

Історія створення джазу. Блюз. Джазові виконавці ХХ століття. Етапи розвитку та особливості виконання блюзу. Характерні особливості мелодики блюзу. Характерні особливості та технічні прийоми стилю соул: невизначене взяття нот, гра «регістрами», пасажі *gunning*, темброві прийоми соула. Методика виконання соула: «компресований» голос, півголос або субтон. Відмінні риси між стилем соул вокал та рок-вокал.

Український естрадний та автентичний спів: спільні та відмінні ознаки.

Особливості вокального навчання у народній манері співу. «Народна манера співу», її ознаки: взаємозв'язок з побутовою мовою (діалект);

2) специфічне звуковидобування; 3) перевага однорегістрового (грудного) звучання голосу над головним; 4) комплекс специфічних народно-співацьких прийомів і засобів («з'їзди», «під'їзди» до звука, глісандо, словообрив тощо) за Лощман Р.О. Український естрадний та автентичний спів: спільні та відмінні ознаки.

Сучасні манери та методики співу

Методика Сета Ріггза та її вплив на мистецтво естрадного співу. Прийоми вивчення естрадного співу: 1). розщеплення; 2). драйв (підвиди: рев, хрипкий голос, гроулінг та ін.); 3). субтон; 4). обертоновий спів; 5). глісандо, або «слайд» – плавний перехід з ноти на ноту; 6). фальцет; 7). Йодль; 8). Штробас.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Голос людини та вокальна робота з ним : монографія / [Г. Є. Стасько, О. Д. Шуляр, М. Ю. Сливоцький та ін.]. Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. 336 с.
2. Кушка Я. С. Методика навчання співу [посіб.] / С. С. Кушка. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2010. 288 с.
3. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва / М. Микиша. Київ, 1971. 90 с.

4. Овчаренко Н. Основи вокальної методики : науково-методичний посібник / Н. Овчаренко. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. 116 с.
5. Педагогічний репертуар вокаліста. Вип. 1, Вип. 2. К. : Мистецтво. 1966, 1968. 76 с.
6. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу: навчально-методичний посібник для студентів мистецького факультету (Спеціальність «Музична педагогіка і виховання») / Т. М. Пляченко. Кіровоград : КДПУ, 2005. 80 с.
7. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу / Ю. Є. Юцевич. Київ, 1998. 160 с. [Електронні ресурси]: Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua. Бібліотека Інституту мистецтв (1 збірник).

Додаткова

1. Вартанян І. А. Звук - Слух - Мозок / І. А. Вартанян. Л., 1981. 176 с.
2. Вілінська І. Вокалізи для середнього голосу: навч. репертуар / І. Вілінська. К. : Музична Україна, 1989. 98 с.
3. Вілінська І. Вокалізи для низького голосу з фортепіано [для консерваторій і муз. училищ] / І. Вілінська. К., 1962.
4. Жербіна Л. М. Виховання професійної орієнтації в процесі індивідуальних занять з постановки голосу / Л. М. Жербіна, Г. С. Шоліна // Дослідження проблем професійної підготовки вчителя музики. Київ, 1981. С. 25 - 32.
5. Кошиць О. Українські народні пісні. К., 1976.
6. Людкевич С. Українські народні пісні в обробці для хору. К., 1968.